

DE INSTIT. GRAMMATICÆ

*E*túmpo, *salir con impetu*, in áliquem, se foras, *echar ó sacar*, iram, *vel stómachum in álum*, *enojarse contra alguno*. *Ulciscor*, *tomar venganza*, inimicum, injúrias, me.

*V*índico, *vengar*, mortem illius, se ab aliquo, *librar*, áliquem à moléstia: Remp. in libertatem, *volver la republica á su libertad*.

*H*ábito, *residir ó habitar*, urbem, urbe, *vel in urbe*. Bene habitare, *estar bien alojado*. Tecum hábita, *reflexiona*.

*G*ero, *llevar*, *tratar*, *hacer*, bellum: se ut hæredem, *vel pro cive*, *portarse como tal*: morem alícuí, *condescender con alguno*: censúram, *ser censor*.

*C*ápio, *por caber*. Plures non capit hic locus, *no caben mas aquí*.

LIBER QUINTUS.

DE INSTITUTIONE GRAMMATICAЕ LIBER QUINTUS.

DE SYLLABARUM QUANTITATE,

AC VERSIFICANDI RATIONE.

De quarundam literarum potestate.

- * 1. *X*, et Zeta gerunt vires ubicumque duarum:
Atque duas inter vocales iota repertum.
 - 2. *I*, u vocális fit consona sèpè, latinas
Utraque vocales fériens, ut *Jánuia*, *Virtus*.
 - 3. *U* séquitur post q semper, sempérque liquescit;
At post s, aut g vim servat, vimque remittit.
 - 4. *L*, atque r mutis percussæ sèpè liquescunt.
M, aut n raro; sed græca in origine tantum. *
- Syllaba fiunt vel ex unâ, vel ex pluriis literis,
ut, a, i, vir, mons, &c.

Literæ partim vocales sunt, partim consonantes:
vocales a, e, i, o, u, y: ex quibus sex fiunt diphthongi æ, au, ei, eu, œ, yi, ut *Præsto*, *Audio*, *Hei*, *Eurus*, *Pœna*, *Harpyia*. Ex consonantibus aliæ mutæ sunt, ut b, c, d, g, k, p, q, t. Dicuntur mutæ, quod per se sine vocalium adminículo pronuntiari nequeunt. Aliæ semivocales, ut f, l, m, n,

r, *s*, *x*, *z*. Dicúntur *semivocáles*, quod ipsæ per se, étiam si non planè, et apérte, ut vocáles, obscurè tamen sonant. Quáruri nonnullæ vária sortiúntur múnera, ut mox dicámus.

1. *X*, et *z* dúplices sunt, hoc est, vim habent duárum consonántium. Nam *x* valet *c s*, vel *g s*, ut *Dux*, *Rex*; *z* valet *d s*, vel *duplex ss*, si véteres cónsulas, qui *z* literam per duplex *ss* reddébant, ut *Patrizo*, *Patrisso*. *J* inter duas vocáles duplex étiā est: ut *Major*, *Ejus*. Prisci autem hoc loco *i* geminábant, ut *Maior*, *Eius*. Breviántur tamen *Quadrifjugus*, *Bifjugus*.

2. *I*, et *u*, cum vocálibus præponúntur, eásque cōprimit, fiunt consonántes, ut *Jánuia*, *Virtus*.

3. *U* post *q* semper liquéscit, ut *Quare*. Post *s* verò liquéscit, sequénte *a*, vel *e*, in prima nóminalis, vel verbi posíriónē, hoc est, cùm masculina terminátio nóminalis in Nominativo, aut prima persóna verbi indicativi incipiāt à sua vel *sue*, ut *suavis*, *sue-sco*. *Quare* in *Suébam* à verbo *Suo*, *is*, non est líquida. Solent intérduum poétæ *u* líquidam vocálem fáce-re: ut *Lucam* libr. 2. *Fundat ab extrémo flavos Aquilone Suévos*. Post *g* liquéscit étiā *u*, sequénte vocáli; modò non sit álera *u*, ut *Língua*, *Sánguis*. *Quare* in vócibus, *Ambiguus*, *Exiguus*, *u* vocális est. In verbo tamen *Arguo*, et in quibúsdam prætéritis secún-dæ conjugatiónis, ut *vñgui*, *indvgui*, *rfgui*, et si qua sunt ália, *u* vocális est, quia in his prætéritis *u* pónitur loco *e* præséntis, quæ non est líquida.

4. *L*, atque *r*, cum à mutis percutiúntur, líquidæ sunt, ut *Plenus*, *Trado*. *M*, et *n* raro liquéscunt, idque in græcis tantùm dictionibus, ut *Tecmessa*, *Cygnus*. Horat. *Forma captivæ dómīnum Tecmessa*. Idem libr. 4. *Donatúra cygni*, si libeat sonum. Dicúntur autem litéræ líquescere, cùm vim suam, róbürque amittunt, ut in propósitís exémplis.

PRAECEPTA UNIVERSA de Syllabárum quantitaté.

* 1. Syllaba longa duplo; brevis uno tempore fertur.

2. Antípites profert vocáles sermo latínus,
Nam modò corréptas, modò longas promit eásdem. *

1. Tempus est intervállum, spatiúmque, quo syllaba pronuntiátur. 2. Nulla vocális apud latínos perpétuò aut brevis, aut longa est: sic in *amáre* prima *a*, brevis est, secúnda longa: apud græcos *Epsilon*, et *Omicron*, quæ et *e*, et *o* valent, perpétuò sunt breves: *Eta*, quæ ferè per *e*, et *Omega*, quæ semper per *o* latínè reddúntur, perpétuò sunt longæ: *Alpha*, *Iota*, et *Ypsilon* indiferéntes, non in omni tamen dictiōne, sed in divérsis.

Præceptum primum de Diphthóngis.

* Syllaba, quam scribis 1. *Diphthóngo*, longa notétur;
Sed 2. *Præ*, vocáli, dábitur variáta, sequénte. *

1. Modò græca, modò latína sit diphthóngus, ut *Ænéas*, *Pœna*: 2. ut *præopto*, *præeo*.

Præoptáre caret, si quod placet, atque necéssesse est. *Martian. capell. 1.*

Præmia cum vácuis dómīno præíret Arion. *Stat. Thebaid. 6.*

II. DE VOCALI ANTE VOCALEM.

* Vocálem rapuérē, áliâ subeúnte, latíni.
Ténditur *e* quintæ casūs, qui existit in 1. *ei*;
Res tamen atque *Fides*, et *Spes* rapiúntur ibidem.

2. *R* nisi succédat rícipit duo tempora *Fio*.
Est 3. *ius* longum genitivi; in vérsibus anceps
Corripit *Altérius*, semper prodúcit *Altus*.
Eheu longa datur; recte variábitur 4. *Ohe*.
Protrahe 5. *Pompéi*, et *Cai*, similésque vocándi.

Sed 6. græci vâriant, nec certâ lege tenentur. *

1. Ut *speciei*, in Genitivo, et Dativo: 2. ut *fierem*.
3. Nam soluta oratio *illius* profert, penultimâ longâ poëta *illus*, vel *illius*, mediâ ancipite. 4. Mart. lib. 4. *Ohe jam satis est, ohe libelle*: nam hic poëta in cármine Hendecassyllabo semper in primâ régione Spondéum collócat. 5. Ovid. 4. de Ponto: *Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo*: 6. ut *Cytherea Philosophia*.

III. DE POSITIONE.

* Cónsona si 1. duplex vocálem, aut 2. bina sequátur, Vocális pósitu rémanens producta sonabit:

3. Bina sit in verbis quâvis disjuncta duobus. *

1. Ut *Gaza, Aráxes, Troja, Major*. De *jota* intellige in medio dictiōnis simplicis. 2. ut *Terra*.
3. ut *At pius*: ubi *At* producitur. Si verò útraque cónsona, aut duplex sit in principio sequentis dictiōnis, præcedéntem vocálem brevem naturâ non facit longam, ut *Lucente Smarágdis*.

IV. DE LIQUIDIS.

* Syllaba 1. si brevis est naturâ, et muta sequatur Cum líquida, semper breviabit 2. sermo solútus; At 3. carmen pótterit prodúcere, seu breviare. *

1. Ut *Cónflagro*, nam *flagro* naturâ suâ corrípitur.
2. nam in solutâ oratiōne semper *Cónflagro*, sed in cármine, *Cónflagro*, vel *Conflágo*. Notabis mutam, et liquidam debere ad sequentem vocálem pertinere, ut in *Flagro*, *g*, et *r* pertainent ad séquens *o*. Quod non accidit in *Abluo*, ubi *a* producitur semper positione, quia *b* pertainet ad præcedens *a*.

V. DE PRÆTERITIS.

* Præteriti sit longa prior, cui syllaba 1. duplex:

Sto, Do, 2. Scindo, Fero rápiunt, Bibo, 3. Flendoque Sisto.

Quod si præteriti 4. geminetur syllaba prima, Utraque corrípitur, nisi 5. duplex cónsona tardet. Cædo 6. Cécidit habet, cui junges *Pedo, pepédi*. *

1. Ut *Veni, vidi, vici*. 2. Sic cónscidit, *abscidit* à *Scindo*, sed *abscidit* ab *abs* et *cædo*: 3. sic *Difffidit* à *Diffendo*: 4. ut *tútudi*; *cécidit* à *cado*: 5. ut *fefélli*. 6. In *cecdi*, et *pepédi* utraque media est longa, et utraque prima est brevis. Juv. Sat. 3. *Ebrius*, ac *pétulans* qui nullum forte cecedit.

VI. DE SUPINIS.

* Longa supina manent 1. dissyllabas ede priore. Ast 2. *Eo*, cum 3. *Cleo, Sero* junge, *Reórque*, 4. *Línóque*.

Tum *Queo*, et 5. *orta Ruo, Sino, Do* rapuere priores. Commúnem *Statum* primam serváre videtur. Inde 6. *Stitum* breviat sóboles, exténdit in *atum*: Inde 7. *Status* curtat; 8. *Staturus* porrigit usus. Longa supina, damus polysyllaba semper in 9. *utum*. Ex 10. vi præteritis, quibus *v* sit cónsona, fiat *In tum* perpétuò penultima longa supni.

Cætera corripies in 11. *itum* quæcumque supna. *

1. Ut *visum, motum*, 2. *Itum* cum compósitis, ut *ádium*; *éxice Ambitum*, et *ambitus, ta, tum, ab Ambio*. Ovid. *Jussit* et *ambitæ circúmdare litora terræ*: étiamsi nomen *Ambitus*, et *Ambitio* eámdem corrípiunt. 3. *Citum à Cleo* secundâ conjugatiōnis: sic *cónctitum, éxitum, périctum, penultima brevi*: nam *concitus, excitus, percitus* penultimâ longa sunt à *Cio* quârtæ conjugatiōnis. 4. Inde *oblitus pen. brevi*; nam *oblitus, pen. longa*, est ab *Obliviscor*. 5. Trisyllabum estráitum, sed pónitur propter compósita óbrutum, ératum, &c.
6. Nam díclimus *Cónstitum, et consitatum*. 7. *Status,*

us, corripit. Ovid. 5. Fast. *Hic status in cœlo multos permansit in annos: et etiam Status, ta, tum.* Idem 3. Fast. *Musa, quid à Fastis non stata sacra petis?* 8. Luc. lib. 3. *Tunc res immenso placuit statu ra labore.* 9. *ut solitum, argutum.* 10. *ut Amavi, amatum; delévi, delétum; petivi, petitum; audívi, auditum.* 11. *ut Mónitum, fúgitum.*

VII. DE DERIVATIS.

1. Derivata suā sumpsere ab origine normam;
2. Multa tamen se jure suo, ductūque tuentur:
Quæ sint illa, tamen Vates, Ususque docébunt. *
1. Sic Legébam habet primum e breve, quia à Lugo. Légeram verò habet primum e longum, quia à Legi: sic Arátrum, ab Aro.
2. Nam multa à longâ origine corripiuntur, Ari-sta, Lucérra, ab áreо, lúceo. Contra multa producuntur à brevi origine, ut latérna, lát eo, régula à rego.

VIII. DE COMPOSITIONE.

1. Legem simplicium rétinent 2. composta suorum,
* Vocalem licet, aut 3. Diphthongum syllaba mutet.
Juro tamen longum, breve Déjero, Péjero gignit.
Ex Hilum Nihilum, à Sopitus Semisoptitus.
Agnitus à Notus, corréptis Cognitus hærent.
Tumque 4. Dicus Dico; tum Prónuba, et Innuba Nubo.
Longum 5. Imbecillus: váriant Connubia vates. *
1. Ut pérlego médiā corripit, quia lego corripit primam. 2. Cóncido médiā corripit, quia cado corripit primam. 3. Sic concido médiā producit à diphthongo cædo; et Suffoco à faux. 4. Ut malédicus. 5. Ba-cillus corripit primam; at imbecillus producit se-cundam.

IX. DE COMPOSITIONE PRÆPOSITIONIS

- * 1. Præpositiva áliis si pars connéctitur ulla,

2. Quanta fuit sejuncta prius, conjuncta manébit.
3. Præpositæ modò nulla prius data norma resistat.
4. E, De, Præ, Se, Di compónens non breviábis.
In Dítromo brevis esto prior, comes esto Disertus.
- A 5. Látium produc compónens; contrahe 6. græcum.
Est Re breve; at 7. Refert proténdunt sæpè poëtae.
Córripe Pro 8. græcum compóstum; exténde 9. latinum.
Écipe, quæ 10. Fundus, Fúgio, Neptísque, Ne-pósque,
Et Festus, Fari, Fáteor, Fanúmque creárunt.
Huc Prófugus spectat, Proficiscor, junge Protérvus:
Atque Propágó 11. genus, Properáre, Procélla, Pro-fécto.
Procíro commùne datur, Propíno, Profundo.
Longa 12. Propagáre, et 13. Prosérpina sæpius optant.
14. Propélló mélius Propulso Lucrétius addit. *
1. Præpositiva pars, id est, præpositio: 2. ut apé-rio, et opério, corripiunt primam, quia Ad, et Ob, natúrā sunt breves: sic Omítto: 3. ut admítto, pro-dúcitur enim propter sequens m. 4. ut emítto, depó-no, præfero, semóveo, didúco. 5. ut amens. 6. ut asy-lum, ádita, orum. 7. Re perpétuò brevis est, si natúram spectes; cùm autem poëta volunt producere, gé-minant consonántem, ut in religio, réppulit, rep-périet, reddúco: sic in Fero, cum re poëtae géminant consonántem, dicúntque réffero, rétulit, rellátum: quamóbrem, qui absque hac geminatioñe producunt, deducéntes ab ablativo re, perpétuant in áliis quoque significatiōibus produci hoc verbum à poëtis. Serénus: *Sic etiam rutilus réffertur pectore sanguis.* Horatius. *Inde pedem réfferre pudor vetat, aut óperis lex.* Sic legunt Lambinus, Turnébus, Achilles, Stá-tius, et antiqui códices. Ovid. 13. Metam. *Sed enim quia rétulit Ajax.* Igérit semper, cùm producitur hoc

verbum, debet scribi duplici *iff*, modò sit personale, modò, quod vulgus *dicit*, impersonale. Sic sentiunt de hoc verbo Geórgius Valla, Franciscus Brocensis, et indicat Nebrisensis in commentariis, multique alii viri docti. 8. ut *prologus*, *Propontis*. 9. ut *promissio*. 10. ut *profundus*, *profugio*, *pronuptis*, *pronepos*, *profestus*, *profor*, *professor*, *profanus*: sunt, qui putent hæc, et similia ideo corripi, quod componantur non à *Pro*, sed ab adverbio *Procul*. 11. De hoc nomine hoc est discrimen: cùm ad genus refertur, corripitur. Lucan. lib. 6. *Quam* prior affatur *Pompéi clara propago*: cùm ad vites, aut árbores, producitur. Virg. 2. Georg. Pressos *propáginis* arcus. 12. Mélius producuntur; sed aliquando quoque corripiuntur: nam Lucr. lib. 1. *Nec ratione fluunt ália, stragémque propágant*. 13. Rarissime corripitur. 14. *Propello*, et *Propulso* mélius producuntur; tametsi *utrumque* corripuerit. Lucr. libr. 4.

X. DE COMPOSITIS AB ALIIS DICTIONIBUS.

**De A*). 1. Atende extrénum compósiti in parte prióri. *De E*). 2. *E* brevis effértur claudens, extréma priórem Compósiti partem, véluti *Stupefacta*, *Nefandus*. *Nequidquam* produc. *Nequando*, 3. *Venefica*, *Nequam*, *Nequitia*, et *Nequis*, Credóque, 4. *Videlicet*: adde *Necubi*, *Nequáquam*. Várium *Liquefio* feratur.

De I, et *Y*). *I quoque* corripitur, seu græcum, sive latinum,
Omnípotens véluti, et *Polydorus*. *Prótrahe* *siquis*,
5. *Vípera*, tum *Bige*, *Tibcen*, *Ubique*, *Quadrige*,
Simus cum 6. *sociis*, et *Ubilibet*, *Ilicet*, atque
Illis *Nimírum*, *Trinácria* júngito, et 7. *Idem*
Masculeum, necon et *Ubvis*, *Scilicet*, adde.
Si quando, atque *Meliphylion* comitáatur *Ibidem*.
Produc, *Quatríduo* *dempto*, compóstia 8. *Diéi*.
I. 9. quoque non *fixum* tendes. *Ubi* *cumque* sit anceps.

De O, et *Omega*). Partem compósiti claúdens o 10. par-va priórem.

Græca brevis; sed 11. *magna* tamen tendáatur ibidem Sed tamen 12. o Látium semper prodúcitur. Inde *Excipe Quandóquidem*, atque *Hódie* cum *Bardocucúlo*. 13.

De V). *V*, 14. si compósiti pars est prior, effice cur-tam.*

1. *Ut Malo*. 2. Habes jam exémpla ínibi. 3. Sic ve-néficus, et *Venefticum*. 4. Créditur factum ex *vidére*, et licet. 5. Nam vel dicta est quasi *vi pariens*, ut vul-gò fertur, vel dicta est quasi *vivipara*, quod ea sola ferè in serpéntium genéribus, non ovum, sed ánimál páriat, quod vult Guillel. Canter. vel 6. Nov. Lect. cap. 16. probátque testimónio Nicándri: 6. ut *trimus*, *quadrímus*. 7. Nam *idem* neutrūm corripitur: 8. ut *meridies*, *quotidie*, *triduum*, cùm tamen *quatríduum* corripiatur: 9. ut *quidam*, *cujusdam*; 10. ut *Cymóthoe*, *Carpóphorus*: sed Martiális producít *Theóphi-la*, et *Theóphorus*, propter multas fortássis breves vocáles: 11. ut *Lagópus*, *Geómetra*, *Minotáurus*: 12. ut *Quandocumque*, *ceteróquin*. 13. Adde his *controvérsia*, *controvérsor*, *controvérsus*, quæ corripit Sidónius. 14. *Cornúpeta*, *Trojúgena*.

DE INCREMENTO NOMINIS.

Quid sit incrementum.

* Cùm rectum súperat Genitívus syllaba in unā, Tunc ea, quæ fúerit pátrii penúltima casús, *Creméntum* primum est: númerus quod et 1. unus, et alter

Réspicit, atque gradu mensúram amplectitur æquo.*

1. Nam, verbi grácia, in *sermóni*, *sermónes*, *ser-mónibus* illud *mo* tam in singulári, quām in pluríli

pro eodem cremento comparatur. Nota esse voces, quae duplex habent crementum. Ut *iter, itineris; supellex, supellestilis; biceps, bicispitis*, &c.

DE INCREMENTO DECLINATIONUM.

* 1. Nullum prima dabit crementum: multa secunda, Et brevia, ut *Púeri*: solùm prodúcit 2. *Ibéri*. *

1. Intellige in singulári, nam in pluráli habet crementa, ut *musárum*, de quo infra. 2. Prodúcitur quoque ejus compóstum *Céltiber, Céltibéri*.

DE INCREMENTO TERTIÆ DECLINATIONIS.

* De litera A). Nomen in a crescens, quod flectit 1. tértia, produc.
Máscula corréptis al, et ar finita dabuntur,
Ut *Lar, Sal, Hepar*, junges cum *Néctare, Bacchar*,
Cum *Vade, Mas*, et *Anas*, cum 2. natis *Parque, Jubárque*.

As, et a græcorum, ceu Lampas, Stemma, Poéma.
3. S. quoque finitum, cui cónsona pónitur ante:
Et *Dropax, Anthrax, Atrax*, cum *Smlace, Climax*.
His *Atacem, Pánacem, Cólacem, Styracémque, Facémque*,

Atque *Abacem, Córacem, Phylacem*. 4. Compóstaque nectes. *

1. Ut *Vectígal, ális; Titan, ánis*. 2. Ut *ímpar, cópar*. 3. Ut *Trabs, Arabs, Arabis*. 4. Ut *Arctóphylax, &c.*

* De litera E.) E breve sit crescens; pátrius tendatur in 2. *Enis*:
Ver, et 3. Iber, Lócuples, Hæres, Mercésque, Quiésque, Lex, Halec, Halex, Seps, Plebs, Rex, júngito Vervea.

El 4. peregrína elis junges: his adjice græca.

5. *Er, aut es finita: Æther rapiantur, et Aér.* *

1. Ut *pulvis, púlveris; dégener, degénaris*. 2. Ut *ren, renis; siren, sirénis*. 3. Idem inter nomina tértiæ constituitur: nam Plínus dixit: *Ibérus*. 4. Ut *Michael, Ráphael, élis*. 5. Ut *crater, éris; tapes, étis*.

De litera I, vel Y). I rápitur velut Ordo, Chlamys sed pátrius 1. inis

Ténditur in græcis: *Vibex prodúcito, Samnis, Glis quoque, Dis, Nesis, Lis, Gryps*, quibus adde *Quiritem*.

2. *Ix, aut yx pátrium prodúcere gaudet in icis. I breve serváunt *Hystrix*, cum *Fórnice, Varix, Coxendixque, Cilix, Chænix, Natrrixque, caltxque*, Atque *Calyx Dánaum nectes, Ericémque, Vicémque, Sardónychi sociátur Onyx, Pyx hæret utriqüe*, Et *Sálisic, Flícis, Láricis*: sit 3. *Bébrycís anceps* Sed brévibus junges, in 4. *Gis cum pátrius exit: Coccycx Coccoygis; Mastix Mastigis amávit*. **

1. *Inis, vel ynis græcum prodúcitur, ut Delphin, inis; Phorcyn, ynis*. 2. Ut *felix, ícis, Bombyx, ycis*, excipe *Hystrix*; et réliqua. 3. *Silius lib. 3 prodúcit. Posséssus Baccho sæva Bebrycís in aula. Valer. Flacc. lib. 8. córripit: Bebrycís ut Scythici procul incleméntia sacri*. 4. Ut *Phryx, gis; Iápyx, ygis*; à quibus excipe *Coccycx*, et *Mastrix*.

* De litera O). Nomen in o crescens produc, ceu *Candor, Árator*.

Ómicron, ut Cánonis, rétinet breve tempus ubique: Omega prodúcit semper, genitivus Agónis Indicat, atque usu multa exploranda Magistro. Sed váriant Briton, Sidon, quibus addito Orón.

1. Græcorum rapiatur *Oris*, neutrúmque 2. latínum Adjectiva gradus 3. médiū prodúcito semper.

4. *Oris ab Os produc: brévibus Memor, Arbor adhærent.*

Et *Lepus*, et 5. *Pus* compóstum. 6. *Bos*, *Compos*, et
Impos.

Córipe *Cappádocem*, cum *Præcoce*: júngito nomen
7. *S* quoque finítum, si cónsona forte præibit,
Ut *Scrobs*; at *Cyclops*, *Cercops* tendántur, et *Hydrops*,

Europs, *Scops*, *Conops*, junges queis ritè *Myópem*.*

1. Ut *Héctoris*; *Néstoris*. 2. Ut *mármoris*, *éboris*.
3. Id est, comparatívi gradus: ut *majus*, *májoris*, *mélius*, *melióris*. 4. Attamen *os*, *oris*, prodúcitur. 5. Ut *tripus*, *trípodis*. 6. *Bovis*, *bovi*, *bovem*, *boves*,
corripiunt *o*: sed *bobus* in Dativo, et Ablativo pluráli
prodúcunt: nam dicuntur esse contráctiones à *bóvibus*. 7. et græca étiam, ut *Pelops*, *pélopis*.

* De lítera U). 1. *U* brevis augetur; sed in 2. *Uris*,
et *Udis*, et *Utis*.

Ex Us: *Fur*, *Pollus*, *Lux*, *Frux* producta sonábunt.
Intérkus, *Ligus*, atque *Pecus* rapiántur ibidem.*

1. Ut *dux*, *cis*; *præsul*, *præsulis*. 2. Ut *Tellúris*
à *Tellus*; *pallúdis* à *palús*, *virtútis* à *virtus*.

DE INCREMENTO PLURALI.

* Est 1. Plurále increménatum penúltima casús,
Qui pátrium súperat primum, rectúmve secúndum.
2. *I*, *u* corripitur. *A*, *e*, *o* plurália produc. *

1. Si obliqui pluráles súperent vel Genitívum sin-
guláris, vel Nominatívum plurális, tunc habébunt cre-
ménatum, ut *sermónis* súperat et Genitívum *sermó-
nis*, et Nominatívum *sermónes*. 2. Ut *animálibus*, *pór-
tibus*. 3. Ut *quarum*, *rerum*, *dominórum*.

DE INCREMENTO VERBI.

* 1. Persónam primi præséntis verba secúndam
Si númeru vincunt, dicas *creménata* tenére:

Creméntum verbi primum dic, quod positúram
Æquat: bis súperans dicátur habére secúndum:
Quod si ter vincit, tria tunc *creménata* notábis.
Nam pro *increménato* numeránda est última nunquam.
2. *Actívā* cum verba carent, fingémus eámdem.*

1. Secúnda persóna singuláris indicatívi modi nor-
ma est, ad quam verbórum *increménata* diriguntur: cui
si verbum sit æquale, nullum erit increménatum, ut
amas, *amat*. Sin verbum lóngius sit unā syllaba,
unum habébit increménatum: si duábus, aut plúribus,
tótidem erunt increménata: ut *amas*, *amabámus*, *ama-
verímus*. Última syllaba nunquam est increménatum.
2. In verbis Deponéntibus fingéndā est vox actívā,
ad quam verbórum increménata redigántur.

* De lítera A). Pónitur 1. *a* longum, dum crescit,
2. cóntrahe primum

Creméntum verbi *Do*, *das*, cum pignore 3. primæ.*

1. Ut *stabam*. 2. Ut *dabam*: ubi *a* corripitur: est
ením primum *cremémentum*: nam *dabámus*, cùm cor-
ripiat primum *a*, secúndum prodúcit. 3. Compósita
inquam à *Do*, *das*, quæ inflectúntur per primam: ut
circúndabat.

* De lítera E). *E* 1. quoque prodúcunt verba cre-
scéntia; 2. verum

Id rápiunt ante *r* ternæ duo témpora prima.
Sít brevis *e*, quando 3. *Ram*, *Rim*, *Ro*, adjúncta
sequántur.

4. *Reris*, *Rere* dabis longis: *Beris*, et *Bere curtis*.
Cóntrahit intérduum 6. *stetérunt*, *dederúntque* poëta.*

1. Ut *fiébat*, *rebar*. 2. Id est, *e* ante *r* in quovis
præsénte, et imperfécto, quæ prima sunt témpora té-
ritæ conjugatiónis, ut *cognósceris*, *cognóscerem*, *co-
gnoscere*. 3. Ut *Amáveram*, *amáverim*, *amávero*. 4. Se-
queréris, sequerére. 5. Ut *celebrábere*. Virgilius, et álli.

* De lítera I). 1. Córripit i crescens verbum; sed
2. prótrahe quartæ.

Primum cremen̄tum. Semper prodūcitur 3. *ivi*.

Præteriti breviātur *imus* penultima semper.

4. *Nolſio* addatur longis: huic junge *Vel̄mus*,
Et *Simus* páriter, sóboles 5. quod tota sequétur.

6. *Ri* conjectiví póterit variare poésis.

Orátor patriæ doctum ne spréverit usum. *

1. Ut *lēquimus*, *amábimus*. 2. Ut *ibam*, *ibo*, *sub-ſimus*, *venimus* in præſente. 3. Ut *pettvi*; sed *imus* ejusdem præteriti semper corriptur, ut *vénimus*, *sén-ſimus*. 4. sic *nol̄mus*, *nol̄ite*. 5. Ut *adſimus*. 6. *Ama-verfmus*, vel *amavérimus*, quæ váriant celeberrimi poéta; sed in communi pronuntiatiōne, et soluta oratione serviendum est consuetudini pátriæ.

* De l̄tera O, et U). O 1. crescens produc; u 2. ve-
rō córipte semper.

U sit in extrémo penúltima longa futúro. 3. *

1. Ut *amatóte*. 2. *Vólūmus*, *ádsumus*. 3. Ut *futú-rus*, *amatúrus*.

DE PRIMIS, ET MEDIIS SYLLABIS.

Syllabæ aut primum, aut médium, aut últimum locum occupant. Quæ hactenus dicta sunt, præci-
puè spectant ad primas, et médias cognoscéndas: *Ex-audi-vérimus*, exémpli causâ, primam longam habet positionem, secúndam diphthóngos; cæterárum trium cognitio ad verbórum increménta spectat. Si quando ergo prima, vel secúnda syllaba occurreret, tum ad præ-
cepta illa unívrsa confúgues, tum ad nōminum, et verbórum increménta, in quibus tanquam in sédibus, ac locis quibúsdam syllabárum diménsio latet, quos parátos, et expedítos habére opórtet. Quod si, ubi diligéntius requisiſeris, non apperáuerit, experíre, num

pronuntiatiōne, tenoréque possis eam indagáre. Fin-
gámus antepenúltimam verbi *invideo*, quod quátuor syllabis conſtat, tibi negótium facéſſere: excógita,
quo pacto fiat trisyllabum: atque ita accéntu cognó-
ſces, ſitne brevis, an longa: *invides*, *invidet*. Vides ut accéntus syllabæ brevitátem apéruit? Idem in ver-
bis *Peto*, *Paro*, *Lóquor*, et similibus, quæ ex duabus constant, faciéndum eſt: quæ trium syllabá-
rum fiēnt, ſi præpoſitiones addas ad hunc modum: *Re-
peto*, *Cómparo*, *Alloquor*.

Deprehénditur étiam syllabárum quántitas analo-
giā, atque similitudine. Scis *Amábilis*, verbi causâ ſecúndam syllabam habére longam, dices *Formidábilis*, *Penetrábilis*, *Lacrymábilis*, et cætera ejusdem similia, tértiam prodúcere.

Compositio étiam, et derivatio, de quibus ſupra actum eſt, syllabárum brevitátem, longitudinemque détegunt.

Quod si, his ómnibus adhíbitis remédiis, hæſeris, ne ánimō concidas, ſúperest poetárum auctóritas quæ ſuas præceptiones fulciunt grammatici. Ignóras *Metas*, exempli gratiâ, *Sudo*, *Stúdeo*, habeántne primas, bre-
ves, an longas? Ungues arrodénti, capítque perfri-
cánti Horátius opem feret.

*Qui studet optātam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, sudávit, et alsit.*

Quæ cùm ita ſunt, quam plúrima cármina optimó-
rum poetárum memóriæ ſunt mandánda, versus ſæ-
piſſimè ſcribéndi. Quæ exercitatio multò facilius, et
cértius te syllabárum rationem docébit, quam de pri-
mis, et mediis præceptionum multitudine propè infini-
ta. In quibus ſanè alíter citántur versus, quām à poë-
tis scripti fúerint: interdum alii pro alii testes pro-
feruntur. Quæ præceptiones ne in errórem indúcant,
diligénter cavéndum eſt. Citántur ſæpè poëtæ, aut

recentiores, aut vetustiores, quam ut eis fides habenda sit. Ceterorum testimonia non raro depravata, ac corrupta proferuntur. Quare cui de primis et mediis syllabis privatas preceptiones tradere in animo erit, secum cogitet, nihil ad hunc diem de ipsis à grammaticis traditum esse: evolatque ipse summa cura, ac studio poetas omnes classicos. Nam, si isdem testimoniis contentus erit, quae ab aliis afferuntur, saepe numerò se falsum fuisse, experietur. Sed haec penè totam hominis non solum otiosi, sed etiam doctissimi vitam requirunt.

DE ULTIMIS SYLLABIS.

DE VOCALIBUS.

A in fine dictioñis longa est, ut *Contra*. Excipe *Eja*, *Ita*, *Póstea*, *Quia*, et omnes casus in *a*, praeter Ablativos nostros, et Vocabulatos græcos, ut *Musā*, *Ænéa*, *Calchá*.

Græca verò à rectis in es brevia sunt, ut *Orésta* ex *Oréstes*. Fecérunt *Fúriæ*, tristis *Orésta*, tuæ. *Ovid. Trist. 1. Eleg. 4.*

E in fine brevis est, ut *Légere*. Excipe *Me*, *Te*, *Se*, *de*, *e*, et omnia primæ, et quintæ declinatioñis, ut *Anchisfade*, *Die*, *Re*: et quæ inde oriuntur, ut *Quare*, *Hódie*, quibus adde *Fame*, *Cete*, *Tempe*: et imperativum secundæ conjugationis numeri singuláris, ut *Mone*, *Doce*: *Cave* fere corripitur. Longa præterea sunt *Fere*, *Ferme*, *Ohe*: et adverbia à nominibus secundæ declinatioñis profecta, ut *Pulchrè*, *Sanctè*, praeter *Benè*, et *Malè*: *Ne* pro *Non* etiam prodúcitur.

I in fine longa est, ut *Fieri*. Corripiuntur tamen *Nisi*, *Quasi* et græca in *i* vel *y*, ut *Pálladi*, *Daphni*, *Moly*. *Mihí*, *Tibi*, *Sibi* ultimam habent communem; *Ibi*, *Ubi*, *Cui* (cum dissyllabum est) frequenter corripiuntur.

O indifferens est, ut *Sermo*. Excipe monosyllaba, ut *O*, *Do*, *Sto*, quæ longa sunt: Dativos, et Ablativos, ut *Dómino*: Adverbia à nominibus orta, ut *Ed*, *tanto*: quibus accedunt *Adeò*, *Ídeo*, praeter *Citò*, *Imo*, *Modò*, *Póstmodò*, *Dúmmodò*, *Quómodò*. His adjunges *Scio*, *Nescio*, *Duo*, quæ habent o breve. Longa etiam sunt græca, quæ habent Oméga, ut *Andrógeo*, et *Ergo* pro causa. Adverbium *Serò*, et conjunctio *Verò* ultimam habent communem.

U in fine producitur, ut *Manu*, *Cornu*, *Panthu*.

DE CONSONANTIBUS.

B, *d*, *t*, in fine corripiuntur, ut *Ab*, *Ad*, *Amat*. *L* in fine corripitur, ut *Ánimal*. Excipe *Sal*, *Sol*, *Nil*. *R* in fine corripitur, ut *Amor*. Excipe *Cur*, *Far*, *Fur*, *Iber*, *Lar*, *Nar*, *Ver*, *Par*, cum compositis: et græca, quæ faciunt Genitivum in *eris*, ut *Aér*, *Aëris*, *Æther*, *Ætheris*. Céliber à Martiale corripitur; erit itaque anceps.

C finita longa sunt. Excipe *Donec*, *Nec*, *Fac*, *Hic*, pronomen virile anceps est.

M in fine, nisi adimatur per *Echlispsin*, brevis est, quod cérrnit in compositis, ut *Circumago*.

N finita longa sunt, ut *Non*. Córripe *An*, *In*, *Forisan*, *Fórsitan*, *Tamen*, *Attamen*, *Viden*: et finita in *en*, quæ faciunt Genitivum in *inis*, ut *Nomen*, *Nómensis*: et græca in *on*, quæ ad secundam nostram declinationem spectant, ut *Pélion*: omnes dénique accusandi casus à Nominativis ultimam brevem habentibus, ut *Scórpión*, *Thetin*, *Majan*, *Æginan*, *Ityn*.

As finita longa sunt, ut *Æstas*, *Amas*. Córripe græca, quorum Genitivus exit in *adis*, ut *Pallas*, *adis*: et Accusativos græcos tertiae declinationis, ut *Tróas*, *Delfinas*.

Es finita longa sunt, ut *Sermónes*, *Doces*. Córripe

Es à verbo *Sum*, cum compósitis, ut *Potes*: item *pe-*
nes, et neutra græca in *es*, ut *Cacoéthes*, et nominá-
di, vocandique casus græcōrum, ut *Arcádes*, et nō-
mina latina tértiae declinatiōnis, quæ habent incremē-
tum breve, ut *Miles*, *tis*, præter *Aries*, *Abies*, *Pá-
ries*, *Ceres*, *Pes*, cum compósitis, ut *Córnipes*.

Is, vel *ys* finita brévia sunt, ut *Apis*, *Tiphys*,
Itys. Excipe casus omnes multitudinis, ut *Viris*, *Ar-
mis*, *Nobis*, *Omneis*. Item *Glis*, *Vis*, (nomen et
verbum) et *velis*, *sis*, cum compósitis, ut *Quamvis*,
Nolis, *Adsis*: et secúndas persónas præséntis indica-
tivi numeri singuláris quartæ conjugatiōnis, ut *Audis*:
et nominatiōis, quórum Genitívus exit in *inis*, *éntis*,
itis, penúltimā longā, ut *Sálamis*, *énis*, *Stmois*, *éntis*,
Sannis, *itis*.

Os finita longa sunt, ut *Os*, *oris*, *Minos*. Córripe
Os, *ossis*, *Compos*, et *Impos*, et græca neutra, ut
Cháos: item *os* finita, quæ ad secúndam latínām de-
clinatiōnem tráneunt, ut *Tyros*: omnes déniq; Ge-
nitívos à quibuscumque rectis profiscántur, ut *Ár-
cados*, *Pállados*.

Us finita brevia sunt, ut *Litus*, *Intus*, *Pámpha-
gus*, *Abysus*. Excipe monosyllaba, ut *Plus*, *Rus*: et
quæ crescent in obliquis penúltimā longā, ut *Salus*,
ús: et casus quartæ declinatiōnis, præter Nominatiō-
vum, et vocatīvum singuláris, Datīvum, et Abla-
tīvum plurális: item græca, quórum Genitívus exit
in *untis*, ut *Amáthus*, *untis*, et quæ ex *Pus*, *podos*,
componúntur, ut *Tripus*, *odis*: quæque ex *ous* diphthón-
go contrahúntur, ut *Pánthus* ex *Pánthous*, et Geni-
tivos à fœmininis in *o*, ut *Clio*, *Clius*. Hunc étiam
spectat sacrosánctum nomen JESUS.

DE LICENTIA POETICA.

Poëtae syllabis intérduum pro suo jure abutúntur,

ac breves pro longis; longas item pro brévibus frequé-
niter usúrpant, ut Virg. 6. Æneid. *Obstupi*, *steberunt*-
que come.

Intérduum étiam diphthóngum, et vocálem longam
(cùm vocálem divérsā dictiōnis præcédunt) brevem ef-
ficunt, prætermissā synalœphā, ut Virg. Æneid. 5.
Insulæ Iónio in magno, quas dira *Celænio*. Æneida 5.
Victor apud rāpidum Simoénia sub Illo alto. Ubi ste-
téreunt, in primo cármine, *Insulæ*, in secúndo, *Ilio* in
tértio breves sunt.

Monosyllaba brevia græcōrum more nonnúnquam
prodúcunt. Æneid. 3. Virg. *Limináque*, *Laurúsque
Dei*, totusque móvéri.

Syllaba brevis post quátuor primos pedes (máxime
secúndum, et tértium), relícta intérduum étiam à
poëtis prodúcitur. Æneid. 9. *Pectóribus tñhians*, *spi-
rántia cónsulit exta*. Idem. 5. *Emicat Euryálus*, et
múnere victor amicti. Idem ibidem. *Osténtans artem
páriter, arcúmque sonántem*. Idem Eclog. 4. *Ille la-
tus nñveum molli fultus Hyacínto*. Hujusmodi autem
licéntiā in suis carmínibus componéndis Tyrónes uti
non debent.

Última syllaba versūs commúnis est: itaque brevis
pro longā; longa item pro brevi poni potest.

DE NECESSITATE METRICA.

Lex métrica, necessitásque cogit poëtas breves
aliquando syllabus prodúcere, velut cùm sunt tres bre-
ves continuæ in cármine heróico, quod in *Itália*,
Priámide, *Arábia*, aliisque id genus usu venit. Virg.
Ibitis Itálium, portusque intrare licébit. Aut contra
longas corripere: ut cùm brevis inter duas longas est.
Juvenal. *Fugérunt trépidi vena*, ac manifesta cané-
tem *Stoçidae*: Dixit *Stoçidae* penúltimā brevi, necés-
sitáte metri constríctus,